

15 ביולי 2020

לכבוד
ח"כ בנימין נתניהו
ראש הממשלה
ח"כ ישראל כץ
שר האוצר

שלום רב,

הנדון: הערותינו לתזכיר חוק התכנית לסיוע כלכלי (נגיף הקורונה החדש) (הוראת שעה), התש"ף-2020.

אנו פונים אליכם בעניין התזכיר שבנדון ובהמשך למכתבנו מיום 23.3.2020 שכותרתו "גיבוש חבילת חירום לסיוע למי שאינו מסוגל לשרוד בתקופת ההסגר", על מנת לבקש שתכללו בחוק האמור אוכלוסיות נוספות שאינן זכאיות כיום לסיוע מן המדינה ושמצויות במצוקה כלכלית חריפה, וכן סיוע נוסף למקבלי קצבאות.

ככל שלא ניתן לכלול בחקיקה הנוכחית תוספות אלה, עקב לוח הזמנים הדוחק שבו היא נעשית, ראוי לקדם חקיקה נוספת בעניין, או לקדם תיקונים נקודתיים לחוקים השונים.

להלן הערותינו במפורט:

1. הממשלה נקטה במספר צעדים למען עובדים שאיבדו את מקור פרנסתם, או שזו פחתה. מדובר בצעדים חשובים ומבורכים אולם הם מכוונים בעיקר לציבור שעבד בעבודות פורמאליות עובר למשבר, כמו שכירים ועצמאים.

2. לעמדתנו, אין די במענים שניתנים אפילו לא לקבוצה זו. רבים מתמודדים עם קשיי פרנסה, קושי לשלם שכ"ד ומשכנתאות ולעמוד בכלל ההוצאות. על כן, נדרשת תמיכה נוספת לכלל האוכלוסייה, כמו הרחבת התמיכות והגדלת שיעור דמי האבטלה, דחיית תשלומי מיסים ועוד.

3. עם זאת, נבקש להתייחס במסגרת ההערות לתזכיר בחוק, בעיקר לאוכלוסיות שלא נכללו בתכנית שמותווה בו ועל כן לא יקבלו תמיכה הולמת מן המדינה. מדובר בשתי קבוצות בעיקר - אלו המתקיימות על גמלאות וקצבאות המוסד לביטוח לאומי, ואלו שלא זכאיות כלל לקצבה או להטבות אחרות כגון מענקים. על רקע זה נבקשכם לכלול בתכנית הסיוע הוראות בדבר:

א. הגדלת סיוע למקבלי קצבאות הביטוח הלאומי;

ב. הגדלת מעגל הזכאים לקצבאות ולתמיכה אחרת מכוח חוק הביטוח הלאומי;

ג. הקניית הטבות לכלל הציבור שנפגע מן המשבר ושאינו זכאי לתמיכה מכוח חוק הביטוח הלאומי.

להלן הערותינו בפירוט:

4. מאות אלפי משקי בית מתקיימים על קצבאות קיום של המוסד לביטוח לאומי, שכידוע אינן מספיקות לצורך קיום מינימאלי בכבוד. אנשים אלה, בשל התמיכה המזערית שהם מקבלים מן המדינה, נסמכים בשגרה על עבודות מזדמנות, בתי תמחוי וסיוע מהקהילה ומקרובים כדי לשרוד.

לחלק ניכר מהם אין חסכוניות או רכוש שניתן למכור בעת צרה. אנשים אלה נפגעו קשות מן המשבר הנוכחי.

5. נוסף לאוכלוסיית מקבלי הגמלאות, יש קבוצות אוכלוסייה המצויות מתחת לרדאר של הממשלה ולא נהנות מהצעדים שנקטו עד כה, או שבכוונתכם לנקוט. בניגוד למרבית האזרחים, הן אינן יכולות להחזיק מעמד ללא פרנסה יותר מפרק זמן קצר ביותר, וזקוקות לסיוע בהול לצורך הישרדות ממש, כל שכן קיום אנושי בכבוד. כוונתנו לאנשים שמתפרנסים בדחק, בעבודות מזדמנות וזמניות, ואינם זכאים לדמי אבטלה, או שכבר מיצו את זכאותם לדמי האבטלה. בכללם, צעירים בני 18-20 שהוחרגו מהזכאות לדמי אבטלה, אנשים המתקיימים מנדבות או הסתייעות בקהילה, דרי רחוב, מהגרים ומבקשי מקלט השוהים פה ומתפרנסים בדחק, נשים בזנות, אנשים שעבדו בעבודות לא פורמאליות, למשל בתחום הניקיון.

6. בנוסף, ישנם אנשים שלא מיצו את זכאותם לקצבאות קיום או קצבאות נכות מסיבות רבות ומגוונות, ואין להם פנאי להמתין עד שתקבע זכאותם, עם כל הבירוקרטיה הכרוכה בכך, כיוון שבינתיים הם מצויים בסכנת רעב ואובדן קורת גג.

7. המשבר הכללי המתמשך הוביל למשבר כלכלי חריף בקרב אוכלוסיות אלו ולפגיעה ביכולת של אנשים לשרוד, לאכול, לרכוש תרופות, לשלם חשבונות כמו מים וחשמל ולשלם שכר דירה. פגיעה זו מחריפה לאור הקושי של ארגונים חברתיים, המספקים בשגרה תמיכה ומזון לתפקד, כאשר משאביהם התדלדלו משמעותית וחלקם נאלצו לפטר עובדים בעצמם.

8. נבקש להתריע באופן חד וברור, כי היעדר צעדים מהירים מצד הממשלה לסייע לאותם אלו שמשאביהם מספיקים לקיום בסיסי, לא רק שיפגע בזכותם הבסיסית לקיום בכבוד, ולבריאות – יוביל בהכרח להפרת המגבלות ולסיכון בריאותם, ובריאות אחרים. לא ניתן לדרוש ערבות הדדית ממי שרעב, בלי לסייע לו לשרוד את התקופה הקשה.

9. נתריע גם, כי התמשכות המצב עלולה להוביל לביצוע עבירות הישרדות, כמו גניבות, וכן מעשי שוד וביזה של חנויות לממכר מזון, או בתי מרקחת.

10. ובנוסף, יש חשש אמיתי, שכבר החל להתממש כפי שולה מפניות שהגיעו אלינו, שאנשים רבים לא יוכלו לשלם חשבונות בעבור שירותים חיוניים כמו מים וחשמל וכי יכולתם לממש זכותם לשירותים אלה תיפגע קשות.

11. על רקע זה, נבקש לכלול בתכנית הסיוע המעוגנת בתזכיר החוק את המענים הבאים:

מענים כלליים:

א. **להורות על הקמת קו חירום** שיפעל במתכונת חירום, והעמדת תקציב חירום לאספקת מזון, תרופות וכסף לצורך הבטחת קיום בכבוד לכל מי שזקוק, עד התייצבות המצב.

ב. **להורות על דחייה אוטומטית של כל תשלום שוטף למדינה או לרשויות המקומיות, של חובות לרשויות המדינה או לרשויות המקומיות, וכן למוסדות הנתמכים על ידי המדינה כמו מסגרות חינוך לגיל הרך, עד התייצבות המצב.**

ג. **להורות לבנקים להאריך את תקופת הקפאת המשכנתאות** לבקשת הלקוח, מעבר לחצי השנה שהוסכמה ולתת להם ערבות מדינה הולמת.

ביטוח לאומי :

ד. להורות על עיבוי וחיזוק המנגנונים בביטוח לאומי שמטרתם בירור תביעות לגמלאות וביורור רטרואקטיבי לאחר העברת תמיכה בסיסית לקיום בגובה הבטחת הכנסה. לעמדתנו יש לכונן מערך שיכיר בזכאות על בסיס הצהרת התובע, יעביר לו גמלה בסיסית ורק לאחר מכן יברר לעומק את זכאותו. ככל שימצא שהאדם אינו זכאי, הוא יידרש להחזיר את הכספים שקיבל. מצב הדברים היום, במסגרתו לוקח זמן רב לברר תביעה לגמלה, חושף אנשים במצוקה עמוקה לסכנת רעב ואבדן קורת גג.

ה. להגדיל את היקף הסיוע למקבלי גמלאות קיום באמצעות מענקים מכוח סעיף 9 (א) לחוק הביטוח הלאומי, [נוסח משולב], תשנ"ה-1995 כפי שנעשה לאחרונה בעניין ילדים במשפחות ואוכלוסיות נוספות. צעד זה עשוי לתת מענה להגדלת הסיוע לנזקקים מבלי להתחייב לשנות לטוח הארוך את בסיס התחשיב לגמלאות שונות.

ו. לבטל החרגת צעירים בני פחות מ-20 מקבלת דמי אבטלה. קבוצת העובדים הצעירים בגילאי 18-20, היא קבוצת עובדים שלא קיבלה תמיכה, לא כדמי אבטלה ולא סוג אחר של קצבה/מענק, למרות שהפגיעה הכלכלית כתוצאה ממשבר הקורונה לא פסחה עליה. דבר זה מפלה בעיקר את האוכלוסייה הערבית, שרבים מבניה ומבנותיה בגילאים אלה נמצאים בשוק העבודה ושיכולתם להתפרנס נפגעה קשה כמו עובדים רבים אחרים שזכאים לדמי אבטלה. מכאן, יש לקבוע כי גיל הזכאות לדמי אבטלה יהיה 18 ומעלה באמצעות תיקון קבוע לחוק הביטוח הלאומי ולחלופין כחלק מתיקון הוראת השעה (תיקון 216). לחלופין, מכוח הוראות 160(ד) לחוק, יש לקבוע כי קבוצה זו תהיה זכאית באופן זמני לדמי אבטלה, על-ידי הכרה בנסיבות שנוצרו בשל מגפת הקורונה כנסיבות מיוחדות המאפשרות זכאות כאמור.

ז. לזכות בדמי אבטלה גם מי שעבד פחות מחצי שנה. כיום לאנשים שעבדו פחות מחצי שנה אין מענה בדמות דמי אבטלה או זכאות לגמלה אחרת (למשל הבטחת הכנסה אם הם בני פחות מ-20). אנשים אלו נותרים למעשה ללא אמצעים לקיום ולהישרדות.

ח. להורות על הקפאת גבייה בגין חובות לביטוח הלאומי, מגמלאות של הביטוח הלאומי ומדמי אבטלה. גם בשיא המשבר הנוכחי, המוסד לביטוח הלאומי גובה חובות עבר (שנוצרו לפני פברואר 2020) באמצעות קיזוז מגמלאות ואפילו מגמלאות כמו הבטחת הכנסה, נכות ומזונות. מדובר בחובות בגין אי תשלום מס, תשלום ביתר, או דמי מזונות. בהקשר זה, אנו מברכים כמובן על העברתו של תיקון 216 לעניין כפל גמלאות (חוק הביטוח הלאומי (נגיף הקורונה החדש – הוראת שעה – תיקון מס' 216)(הוראות מיוחדות לעניין ביטוח אבטלה), התש"ף-2020), אולם אין די בכך. חלק ממקבלי הגמלאות ייהנה רק חלקית מן התיקון האמור, שכן מדמי האבטלה שיקבלו יקוזזו חובות לביטוח הלאומי בשיעורים ניכרים ביותר. לעמדתנו ככל שהמדינה או הביטוח הלאומי הינם בעלי החוב, אין לגבות בעת הזאת, ולו שקל, מן הגמלאות שהן זעומות ממילא וכן מדמי האבטלה. כמו כן יש לוודא שהתחייבות הביטוח הלאומי שלא לגבות חובות חדשים, שנוצרו לאחר פברואר 2020, תוארך בחצי שנה לכל הפחות מן המועד שקבוע כיום (יולי 2020).

ט. יש לקבוע כי תקופת מענק ההסתגלות לבני 67 ומעלה תהיה שווה לתקופת דמי האבטלה הניתנים למובטלים צעירים יותר ועד לאמצע 2021. בעניין זה נבקש להצטרף לעמדת ארגון 121

– **מנוע לשינוי חברתי**. מפורטים מעל גיל 67 מתמודדים עם אותו המשבר בשוק העבודה הניצב בפני מפורטים צעירים יותר ואף נפגעים יותר. המענקים הם הכלי המרכזי לתיקון ולו חלקי של הפגיעה האנושה בעשרות אלפי מפורטים שעבדו ועובדים כל חייהם, וללא המענק אין להם אפשרות לתנאי קיום מינימליים.

בתחום אספקת חשמל ומים:

י. **יש לאסור על ניתוקי חשמל, למי שאין ביכולתו לשלם את החשבון, לאחר הליך בירור מהיר**. כיום, חברת החשמל מנתקת צרכנים פרטיים שלא פרעו את חשבון החשמל בתאם לאמות המידה הרלוונטיות. בשנת 2019 עתרה האגודה לזכויות האזרח בדרישה לחדול ממדיניות אכזרית זו, שמאפשרת להותיר עניים רבים לחיות ללא חשמל לתקופות ארוכות. עם זאת, מבלי להידרש לשינוי מדיניות מקיף ומחייב, נבקשם להורות על איסור מוחלט של ניתוקים בגין חוב למשקי בית עניים לתקופה שעד יוני 2021. דבר זה יכול להיעשות בקלות יחסית על בסיס אישור על קבלת קצבאות/ אישור מהלשכה לשירותים חברתיים/ על בסיס תצהיר הלקוח.

יא. **לאסור על חיוב בהתקנת מת"מ למי שאין ביכולתו לשלם את החשבון לאחר הליך בירור מהיר ולהורות לחברת חשמל לחדול לאלתר לקיזז חובות לחברת החשמל מן המת"מ**. כיום, חברת החשמל מחייבת צרכנים בעלי חוב להתקין מכשיר מונה תשלום מראש בביתם, כחלופה לניתוק חשמל מלא. מכשיר זה מאפשר הספקת חשמל בכפוף להטענתו במזומן ובהתאם לסכום המוטען. מן במזומן שמוטען, גובה חברת החשמל חובות בגובה 20% ואף יותר. כתוצאה אנשים עניים חיים ללא חשמל לפרקים, כאשר אין להם כסף להטעין את המכשיר. על כן, יש לאסור באופן מוחלט על התניית חיבור לחשמל וחיוב בהתקנת מת"מ ויש לאסור על גביית חוב ממנו, לכל הפחות עד יוני 2021.

יב. **להגדיל את היקף הצריכה של מים למשק בית בתעריף א'**. גובה חשבונות משקי הבית בעבור מים וחשמל, עלו וצפויים לעלות בשל העובדה כי רבים מצויים בביתם שעות רבות יותר בתקוה זו. לעמדתנו, יש לפעול להגדלת מכסת המים בתעריף המוזל – תעריף א' – על מנת להוזיל את מחיר המים הכולל לצרכן הביתי.

נודה על קבלת הערותינו.

בכבוד רב,

משכית בנדל, עו"ד